

Doporučení učitelky mateřské školy k vyšetření na odborném pracovišti může být pro některé rodiče nepřijatelné, je proto velmi důležité, jak je sdělováno a jak se dále s citlivými informacemi ohledně dítěte nakládá. Neziřdka rodiče prožívají takové doporučení úkonně a vykládají si je tak, že s jejich dítětem, potažmo s nimi, je něco v nepořádku. Také se mohou cítit obviňováni z nedostatečné přípravy potomka.

Abys se dítě s případnými vývojovými obtížemi přiměřeně rozvíjelo a zažívalo úspěchy, je nutné, abys s respektem komunikovali a spolupracovali rodiče, škola a poradenské pracoviště. Při nejednotnosti navrhovaných postupů trpí většinou důsledky neschopnosti dospělých se domluvit především samotné dítě.

4.4 Přehled vývojových škál dítěte předškolního věku

Při posuzování školní připravenosti se diagnosticky orientujeme v těchto dílčích oblastech:

- zdravotní stav a tělesný vývoj
- hrubá a jemná motorika
- kognitivní funkce
 - znakové rozlišování
 - sluchové rozlišování
 - předpočetní představy
 - prostorové představy a geometrické tvary
 - pozornost
 - paměť
 - řeč
 - exekutivní funkce
- pravo-levá prostorová orientace
- laterality
- emoční a sociální zralost
- sociální kontakt a spolupráce
- pracovní schopnost.

V následujícím přehledu jsou související vývojová očekávání konkrétnizována. Učitelky mohou přehled využít pro vytvoření vlastního pozorovacího schématu či k vytvoření vlastního diagnostického nástroje pro sledování školní připravenosti, a tak mohou orientačně identifikovat, zda je dítě v uvedených oblastech připraveno na vstup do školy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy doporučuje tzv. Desatero pro rodiče, s přehledem základních dovedností, které by mělo mít dítě před vstupem do základní školy (2013). Jednotlivé body jsou doplněny vývojovými škálami (Bednářová, Šmardová, 2007), které ilustrují, co by mělo dítě „zralé“ na školní docházku ovládat. Uvedený věk je věkem, ve kterém by dítě mělo již danou činnost ovládat, neznamená to, že se ji nemůže naučit již dříve.

■ Dítě by mělo být dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládat své tělo, být samostatně v sebeobsluze.

V oblasti hrubé motoriky a sebeobsluhy:	
Přejde přes kladinu	5 let
Přeskočí snožmo nízkou překážku	6 let
Pozná, kdy je třeba si umýt špinavé ruce, pusu	5-6 let
Samostatně se obléče bez zavazování bot	5 let
Zvládá zapínání a rozeptávání knoflíků	5 let
Složí a uloží věci na příslušné místo	5 let
Rozlišuje mezi přední a zadní částí oděvu	5 let
Pozná svoje oblečení	5 let
Zkouší zavazovat tkaničky	5 let
Zapíná zip	5 let
Obrací oděv, když je naruby	6 let
Dokáže pojmenovat jednotlivé druhy a části oblečení a obuv podle počasí a podle příležitosti	6 let
Hygienu udržuje samostatně (jde samo, použije toaletní papír, splachovací zařízení, umyje a utře si ruce)	5-6 let

V oblasti stolování:	
Samostatně prostře a sklídí ze stolu	5 let
Namaže si chleba s dopomocí	5 let
Nalije si nápoj ze džbánu	5 let
Běžně používá příbor	6 let
Samostatně si namaže chleba	6 let
Samostatně si nalije polévku	6 let

— Dítě by mělo být relativně citově samostatné a schopné kontrolovat a řídit své chování.

— Dítě by mělo zvládat přiměřené jazykové, řečové a komunikativní dovednosti.

V oblasti řeči a chápání významu:	
Definuje význam pojmů	5 let
Chápe jednoduché vtipy a hádanky	5 let
Sestaví dějovou posloupnost a popíše ji	5 let
Pojmenuje, co dělá určitá profese	5 let
Přihádí, co k sobě patří, a vysvětlí to	5 let
Umí zpaměti kratší texty	5–6 let
Tvoří nadřazené pojmy	5–6 let
Tvoří protiklady	5–6 let
Tvoří slova podobného významu	5,5–6 let
Pozná a vymyslí slova stejného zvuku, ale různého významu	5,5–6 let
Pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku	5,5–6 let
Správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení	5,5–6 let
Interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu	5,5–6 let
Chápe a ve správném pořadí realizuje i poměrně dlouhé a komplikovanější pokyny	5,5–6 let
Pozná nesprávně utvořenou větu	5–6 let
Do příběhu doplní slovo ve správném tvaru	5–6 let

V oblasti komunikace:	
Řečový projev po obsahové i formální stránce odpovídá kritériím běžné konverzace	5–6 let
Aktivně a spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými	5–6 let
Dodržuje pravidla konverzace a společenského kontaktu	5–6 let
Dokáže zformulovat otázku, adekvátně odpovědět na otázku	5–6 let
Smysluplně vyjádří myšlenku, nápad, mínění, popíše situaci, událost, vyjádří svoje pocity, prožitky apod.	5–6 let
Řekne svoje jméno a příjmení, jména rodičů, sourozenců, kamarádů, učitele, svoji adresu	5–6 let

V neverbální komunikaci:

Navazuje oční kontakt přiměřený svému věku.

Zvládne vyslovovat a artikulovat adekvátně (širší norma 5–7 let).

Do pěti let považujeme nesprávnou vyslovnost za fyziologickou (tedy patří k věku), od pěti do sedmi let za prodlouženou fyziologickou (tedy širší norma) – v této době je nutné věnovat dítěti odbornou péči zaměřenou na navození správné vyslovnosti. Po sedmém roce je již málo pravděpodobné, že se vyslovnost upraví spontánně.

— Dítě by mělo zvládat koordinaci ruky a oka, jemnou motoriku, pravo-levou orientaci.

Např.

Dotkne se bříškem každého prstu na ruce bříška palce

Pozná hmatem geometrické tvary

V oblasti kresby přibývají detaily

Rozvoj psaní:

Horní smyčka

Spodní smyčka

„Zuby“

Horní oblouk s vratným tahem

Spodní oblouk s vratným tahem

Překreslí obrázek podle předlohy

Vyhraněná laterálitá oka a ruky

Dítě by mělo být schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy.

V oblasti zrakového vnímání:	
Přihadí odstín barev	5 let
Pojmenuje odstíny barev	6 let
Sleduje linii mezi ostatními liniemi	5,5 let
Vyhledá tvar na pozadí	6 let
V úrovni zrakového rozlišení:	
Odlíší obrázek v řadě lišící se detailem	5 let
Odlíší shodné a neshodné dvojice lišící se detailem	5 let
Odlíší obrázek lišící se vertikální polohou	5,5–6 let
Vyhledá dva shodné obrázky v řadě	5,5–6 let
Odlíší shodné a neshodné dvojice lišící se vertikální polohou	5,5–6 let
Složí tvar z několika částí na předlohu	5 let
Složí tvar z několika částí podle předlohy	5,5 let
Doplní chybějící části v obrázku	5,5–6 let
V oblasti zrakové paměti:	
Ze šesti obrázků si tři pamatuje	5 let
Pozná viděné obrázky	5–6 let
Umístí obrázky na místo	6 let
Při pohybech očí na řádku:	
Jmenuje objekty zleva doprava	5 let
Vyhledá daný první objekt ve skupině zleva doprava	5,5–6 let
V oblasti sluchového vnímání:	
a) Sluchová diferenciacce:	
Rozliší slova bez vizuálního podnětu (změna hlásky) most – kost, udice – ulice	5 let
Rozliší slova bez vizuálního podnětu (znělé a neznělé hlásky, sykavky) zem – sem, ples – pleš	5 let
Rozliší slova s vizuálním podnětem (změna délky) lůže – líže, páni – paní	5 let

Rozliší slova bez vizuálního podnětu (změna délky) dráha – drahá, lak – lák	5–5,5 let
Rozliší slova s vizuálním podnětem (změna měkčení) nemá – němá, hrozny – hrozní	5,5 let
Rozliší slova bez vizuálního podnětu (změna měkčení) čistí – čistý, hrady – hradí	5,5–6 let
Rozliší bezvýznamové slabiky tam – dam, dlo – plo, tam – tam	6–6,5 let
b) Sluchová paměť	
Zopakuje čtyři nesusouvisející slova	5 let
Zopakuje větu z pěti slov	5 let
Zopakuje větu z více slov	6 let
Zopakuje pět nesusouvisejících slov	6 let
c) Sluchová analýza a syntéza	
Vyhledá rýmující se dvojice	5 let
Urcí počet slabik	5 let
Urcí počáteční hlásku slova	5 let
Urcí slova začínající danou hláskou	5–5,5 let
Urcí poslední souhlásku ve slově (les)	5,5–6 let
Slovní kopaná	6–7 let
Urcí poslední samohlásku ve slově	6–7 let
Urcí, zda slovo obsahuje danou hlásku	6–7 let
Z hlásek složí slovo (uzavřenou slabiku: p-e-s)	6–7 let
Jednoslabičně analyzuje na hlásky (myš)	6–7 let
Z hlásek složí dvouslabičné slovo (k-o-l-o)	7 let
Dvouslabičné slovo analyzuje na hlásky (voda)	7 let
d) Vnímání rytmu	
Urcí, zda dvě delší rytmické struktury jsou shodné	5 let
Napodobí rytmus krátké rytmické struktury	5–6 let
Zvládá záznam krátké rytmické struktury	5,5–6 let
Zvládá záznam delší rytmické struktury	6 let

Dítě by mělo zvládat jednoduché logické a myšlenkové operace a orientovat se v elementárních matematických pojmech.

V oblasti předmatematických představ:	
Méně, více, stejně – při odlišné velikosti a uspořádání prvků	5-5, 5 let
0 jeden více	5-6 let
0 jeden méně	5-6 let
Tvorň skupiny:	
Podle tvaru	5 let
Pozná, co do skupiny nepatří	5-5, 5 let
Podle dvou kritérií (žluté kruhy)	5, 5 let
Podle tří kritérií (malé žluté kruhy)	6 let
Řazení:	
Pojmenuje: malý, střední, velký, vysoký, vyšší, nejvyšší málo, méně, nejméně malý, střední, velký	
Seřadí pět prvků podle velikosti	5 let
Chápe pojem množství:	
Množství do pěti	5 let
Množství do šesti	5-6 let
Tvarů:	
Pozná trojúhelník	5 let
Pozná obdélník	5, 5-6 let
V oblasti prostorového vnímání:	
Hned před, hned za	5 let
Vpravo, vlevo na vlastním těle	5 let
Vpravo, vlevo – umístění předmětu	5-5, 5 let
Vpravo nahore – dvě kritéria	6 let
Vpravo, vlevo na druhé osobě	7, 5-8 let

V oblasti vnímání času:	
Seřadí obrázky podle posloupnosti děje, jmenuje, co se stalo nejdříve, později, naposled	5 let
Rozlišuje pojmy nejdříve, předtím, nyní, potom	5 let
Začíná se orientovat ve dnech v týdnu	5-6 let
Přihádí činnosti obvyklé pro roční období	5-6 let
Pojmy včera, dnes, zítřka	6 let
Předevčím, pozitř	5-7 let

Dítě by se mělo orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě.

Sociální schopnosti:	
Vědomě projevuje zdvořilostní chování	5-6 let
Začíná se rozvíjet smysl pro morálku	5-6 let
Dokáže odmítnout nežádoucí chování	5-6 let
Zná základní pravidla chování na ulici	5-6 let
Samostatněji plní i náročnější úkoly a zhodnotí výsledky	5-6 let
Začíná rozlišovat mezi hrou a úkolem	5-6 let
Udržuje pořádek ve vlastních věcech i ve společných prostorách	5-6 let
Typičtě překonává překážky	5-6 let
Zapojuje se mezi ostatní děti do her, při nichž je třeba rozhodnout, rozdělit role, dodržovat určitá pravidla	5-6 let

Dítě by mělo mít dostatečně rozvinutou záměrnou pozornost a schopnost záměrně si zapamatovat a vědomě se učit.

Dítě by mělo být přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé, schopné soužití s vrstevníky ve skupině.

Dítě by mělo vnímat kulturní podněty a projevovat tvořivost.

Poslední tři kritéria jsou podrobněji zpracována např. v diagnostickém nástroji PREDICT (Sýslová, Kratochvílová, 2017).